

NORSK POLARINSTITUTT
(Tidl. Norges Svalbard- og Ishavs-undersøkelser)

MEDDELELSER

Nr. 83

REINEN PÅ SVALBARD

AV
ODD LØNØ

SÆRTRYKK AV FAUNA NR. 2, 1959

I kommisjon hos
UNIVERSITETSFORLAGET
OSLO 1959

Reinen på Svalbard

Av Odd Lønø.

Forord.

For verdifulle opplysninger vil jeg bringe min hjertelige takk til nedenfor nevnte personer: Sysselmann Odd Birketvedt, fangstmann Hans Borch, telegrafist Olav Eggen, skipper Peder Langaune, fangstmann Per Langaune, skipper Jens Olsen, fangstmann Henry Rudi, sekretær Carl Rynning-Tønnesen, byggmester og hundekjører Ludvig Sørensen, skipper Ingvald Wahl. Medlemmer ved den norske garnison på Svalbard under krigen, filmfotograf Gunnar Melle, tekniker Peter Melleby, herr Schølberg Nilsen, magister Søren Richter. Zoolog Bengt Christiansen, leder for Tromsø Museums Svalbardekspedisjon 1958. Medlemmer ved Norsk Polarinstitutt's ekspedisjoner, topograf Thor Askheim, cand.mag. Audun Hjelle, hydrograf Helge Hornbæk, hydrograf Kaare Lundquist, glasiolog Olav Liestøl, dr. Herman L. Løwen-

Tabell I. Veinger og målinger av svalbardrein (etter W. Dege).

Dato	Kjønn	Anmerkninger	Skulder-høyde cm	Lengde cm	Ømkrets buk cm	Slakter-vekt kg	Hjerte kg	Lever kg	H. nyre g	V. nyre g	Fetlag buk rygg cm	Hår-lengde cm	Man cm
3/10-44	♀	gammel?				35					2-6		
»	♀	voksen				60					2-4		
18/10-44	♀	gammel, særlig stor	94	150		80	0,478	1,230	47	63	2-6	12	15
»	♀	stor	90	155		55	0,400	×	48	45	2-6	12	15
»	♀	gammel?				40	0,331	0,500	44	43	2-6	12	
»	♀	gammel?				35	0,300	0,480	50	49	2-6	12	
»	♀	kalv født 1944?				20	0,257	0,446	38	×	2-6		
»	♀	stor, gammel?				50	0,467	×	53	53	2-6	12	
»	♀	gammel?	88	140	100	45	0,330	0,485	×	49	2-6	10	
»	♀	ung født 1943?				25	0,255	0,450	30	29	2-6		
28/10-44	♀	gammel?	85	145	92	40					2-6	10	
»	♀	kalv født 1943	68	115	75	30					2-6	10	
»	♀	kalv født 1943	63	131	85	30					2-6		
25/1-45	♂	middelstor	90	135		ca. 25—30	0,270	0,270	30	30	0,5-1	10	16
»	♂	ca. 1,5 år	82	140		20	0,185	0,290	28	27	0,5-1	10	15
16/2-45	♀	gammel	80	125	110	ca. 25—30	0,260	0,450	33 ¹⁾	38 ¹⁾	0,5-1	10	16
»	♀	2 år	75	120	110	20	0,210	0,360	28	28	0,5-1	10	15
»	♀	2 år	80	125	110	22	0,240		32	32	0,5-1	10	15
»	♀	kalv 1 år	80	125	110	15	0,173	0,370	26 ¹⁾	28 ¹⁾	0,5-1	10	15
6/3-45	♂	middels stor	82	110		ca. 25—30	0,215	0,320	30 ¹⁾	34 ¹⁾	0,5-1,5	11	26
»	♀	foster	85	120		30	0,265	0,393	40 ¹⁾	30 ¹⁾	0,5-1,5	11	28
»	♀	kalv, 1 år	73	90		20	0,162	0,205	24	24	0,5-1,5	9	22
27/3-45	♀		75	115	125	18	0,225	0,282	33 ¹⁾	35 ¹⁾		12	20
»	♀		80	115	115	22	0,257	0,306	28 ¹⁾	27 ¹⁾	0,5-1,0	12	20
18/4-45	♀	foster	80	125		25	0,370	0,650	85	85	0,5-1,5	12	15
»	♀	ung				25	0,350	0,360	70	70	0,5-1,5	10	13
»	♀	kalv				12	0,210	0,210	65	65	0,5-1,5	8	12

¹⁾ Høyre og venstre kan være forbyttet.

× Skutt istykker.

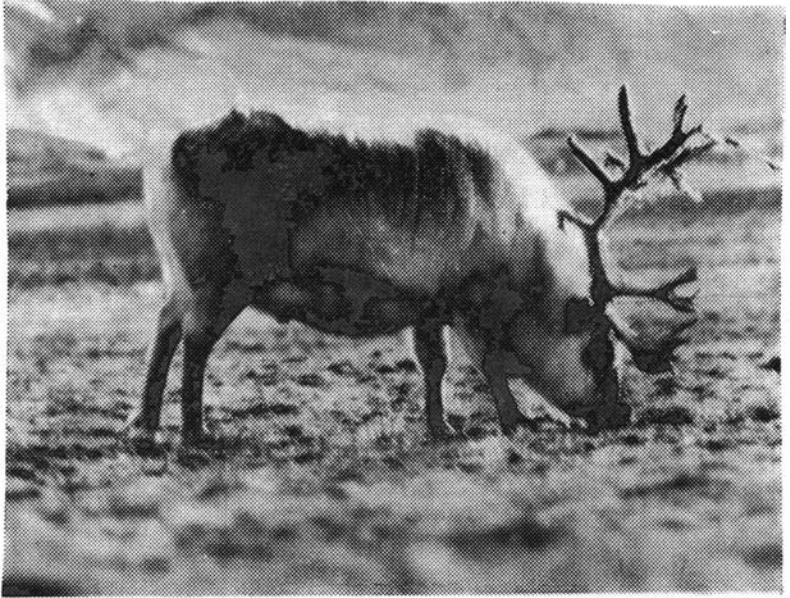
skjold, geolog Harald Major, topograf Wilhelm Solheim og geolog Tore Winsnes. Lederen for North West Spitsbergen Expedition 1958, Mr. E. L. Lewis. Lederen for Den Svenske Nordaustland Ekspedisjon, 1957/58, professor dr. Gøsta Liljequist. Lederen for Cambridge Spitsbergen Physiological Expedition 1955, Cambridge Spitsbergen Expedition 1957 og 1958, Mr. Peter F. Friend.

En spesiell takk til dr. Wilhelm Dege, lederen for den hemmelige tyske værvarslingsstasjon på Nordaustlandet 1944/45, fordi jeg fikk lov til å offentliggjøre resultatene av veiinger og målinger av rein utført på Nordaustlandet.

Artikkelen bygger også på observasjoner fra mine sommerturer til Svalbard 1949 og 1958, og overvintringene på Halvmåneøya 1946/47, Tjuvfjorden på Edgeøya 1950/51 og 1954/55.

Svalbardreinen ble allerede tidlig beskrevet som en underart, *Rangifer tarandus spitsbergensis* (Andersen, 1863). Senere undersøkelser basert vesentlig på kranie målinger, viser at svalbardreinen skiller seg sterkt ut fra den europeiske reinen og Samojedereinen på Novaja Semlja (Wollebæk, 1926).

En av de ting som særpreger svalbardreinen, er at den legger på seg et tykt fettlag i løpet av sommeren for å ha noe å tære på om vinteren. Dette fettlags tykkelse om sommeren er målt av mange og er størst i september. Skipper Holm angir på de feteste dyr 3—4 tommer (Spitsbergen Gazette, 1897). Som bildet fig. 1 viser, er reinen svært forskjellig fra den norske reinen når den er på det feteste. Sett forfra er kroppen nærmest rund, og gangen blir vaggende og tung. Utover vinteren forsvinner fettlaget gradvis og angis å være minst i mai—juni. Kjøttet skal da være lite tjenlig som menneskeføde. Med en gang beitemarkene begynner å bli bare, øker fettlaget fort. Dr. Wilhelm Deges veiinger og målinger fra Nordaustlandet er gjengitt i tabell 1. Her ser en at fettlaget holder seg på det samme hele oktober. Så ble det ikke skutt noen før 25. januar. Reinene er magret sterkt av, men har fremdeles mellom 0,5 til 1,0 cm spekk på ryggen til 18. april, da de siste ble skutt. En må regne med vinter på Nordaustlandet til begynnelsen av juni, og fettlaget vil kanskje avta ytterligere. Den naturlige rytmen for fettlagets dannelse er da at fra et minimum i mai—juni øker

*Fig. 1. En gild reinbuk fotografert på Edgeøya 12. september 1954.
Den er ikke ferdig med feiingen av hornene ennå.
Skinnfillene flagrer i vinden.*

fettlaget raskt i løpet av 3—4 uker, og når maksimum i september. Fettlaget ser ut til å holde seg tykt til ut i november og avtar så forholdsvis raskt, men reinen beholder likevel et lite fettlag til sent ut på våren. Her må en selvfølgelig regne med variasjoner fra det ene året til det andre.

Dr. Deges målinger viser at hårlengden hos voksne rein på Nordaustlandet er 10—12 cm. Reinen i Norge har en hårlengde på 4—5 cm (Norges Dyreliv, 1947). Dette er da en tilpasning til det arktiske klimaet.

Dr. Deges målinger refererer utelukkende til rein fra Nordaustlandet. Flere som også har god kjennskap til reiner i andre områder av Svalbard, mener at Nordaustlandets rein er en stedegen type som er meget mindre enn svalbardreinen forøvrig. Men ser en på målene i tabell 1, synes ikke dette å stemme. Skulderhøyder oppgis på opp til 94 cm for voksne dyr. Det er samme mål som

på reinen på Vestspitsbergen (Wollebæk, 1926). Det er mulig at reinen på Nordaustlandet gjennomgående kan være noe mindre (spinklere) enn svalbardreinen forøvrig, men det får da de dårlige beiteforhold ta skylden for. Men enkelte rein på Nordaustlandet oppnår en vekt som sikkert er like stor som på reinen fra andre strøk av Svalbard. En stor bukk hadde slaktevekt på 80 kg. Med slaktevekt menes at reinen er flådd, tarmen tatt ut og benene til ankene kuttet av. Fettet under huden og rundt tarmene er med i slaktevekten.

Hvor kommer svalbardreinen fra ?

Under siste istid var hele Svalbard dekket av is, og reinen må ha innvandret etter denne tid.

Det må sies å være bevist at enkelte reiner har innvandret til Svalbard i nåtiden. Torell omtaler merkede reiner, og antar at omkring 10 % av reinen har «merkede» ører. Fangstfolk og andre forklarer dette som frostskafer på ørene på nyfødte kalver. Ørene var tvert avklippet og «snittet» knudrete i kanten (Chydenius, 1865). Andre iakttagere som har sett reinører med skarpe snitt, tvert avklippet, med hakk eller M-snitt, mener merkene er gjort av mennesker. Skipper C. Kulstad skjøt i 1852 flere merkede rein (Holmsen, 1911). Ishavsfarer H. C. Johannsen skjøt i 1864 100 rein på Edgeøya hvorav 3 eller 4 var merket (Hoel, 1916). Skipper D. Nøis skjøt en bukk med klipp i øret i 1901 i Colesbukta (Nøis, 1958). Fangstmann H. Rudi skjøt en stor, gammel bukk med merket øre på Edgeøya i 1918 (Sørensen, 1958). Det sikreste bevis på at rein har innvandret til Svalbard, er en reinbukke som ble skutt i Sassendalen. Denne hadde en fot av en ismåse bundet med bomullsgarn til hornet og var merket i ørene. A. Hoel oppgir at reinen ble skutt av skipper D. Nøis i juli 1912. Hornet er bevart. D. Nøis selv angir i Polarboken 1958 fangstdatoen til de første dagene av oktober 1911. I brev opplyser D. Nøis på min forespørsel at den siste fangstdatoen er riktig. Ifølge A. Hoel (1916) viser det seg at samojedene på Novaja Semlja før ofret (jaget avgårde) hellige reiner, og ofte merket disse med prydelser på hornene. Det var et stort isår i 1911, og det er derfor mulig at rein kan ha

vandret i drivisen fra Novaja Semlja til Svalbard uten å treffe særlig meget åpent vann. Reinen må ha begynt sin vandring etter mai 1911, ellers hadde det ikke vært noe horn å binde prydelser til, og før august, for ellers ville neppe reinen ha funnet så meget sammenhengende is at den ikke ble stoppet på veien. Det er merkelig at fuglefoten som var bundet til hornet, ikke ble borte under skavingen.

Veien fra Novaja Semlja til Svalbard er i luftlinje 770 km. Tenker en seg veien lagt om Frans Josefs land, blir etappene 380 og 340 km. Den rette vei er den mest sannsynlige, ellers ville reinen ha overvintret og felt hornene. På Frans Josefs land er det aldri sett levende rein, men horn og bein etter rein er funnet (Bruce, 1899). Sett på bakgrunn av andre reinrasers vandring er det mulig for en rein å gjøre en slik vandring, og det er da ingen annen forklaring enn at de andre merkede reiner må ha kommet den samme veien fra Novaja Semlja.

Da en må anta at ikke alle merkede reiner er blitt skutt, og at de aller færreste som går seg vill fra Novaja Semlja, noen gang finner land, må det være nokså mange rein samojedene har mistet år om annet. Reinen kan neppe lukte land på den avstanden, og vindretningen er fremherskende nordaustlig, altså vekk fra landet. Jeg er tilbøyelig til å forklare noen av merkene i ørene som skader oppstått på en eller annen måte. Streifskudd f.eks. kan lage pene snitt. Det så vi da en av våre hunder trakk av et selvskudd og fikk i øret et snitt som laget med en kniv.

Ein innvandring av enkelte reiner til Svalbard fra Novaja Semlja kan en vel bare tenke seg mulig når det er store isår, og når isen øst for Svalbard nærmest er en sammenfrossen isflate.

Det ligger da nær å anta at de første reiner er kommet til Svalbard fra Novaja Semlja. Nå er reinen som samojedene på Novaja Semlja har, ikke lik svalbardreinen, men en full isolasjon gjennom et lengre tidsrum under de arktiske forhold kan forklare dette.

Senere har det vært innført rein til Svalbard tre ganger. Første gang til Parrys polarekspedisjon i 1827. Det var 8 rein, men de ble ikke brukt på sledeferden (Parry, 1828). Det opplyses intet om reinenes skjebne. Annen gang i 1872 ved A. E. Nordenskiöld's

ekspedisjon. Han hadde med 40 rein hvorav 37 rømte i Mosselbukta (Kjellman, 1875). Mange fangstfolk har påstått at disse reiner fikk etterkommere som var av en annen type enn den vanlige svalbardreinen. Men dette er tvilsomt da de innkjøpte kjørereiner som alle kom fra Kautokeino, høyst sannsynlig var kastrerte bukker. Kjørerein er vanligvis kastrerte bukker. Siste gangen det ble importert rein, var i 1913 av A. Staxrud som hadde 20 kjørerein, som alle ble skutt (Staxrud 1914).

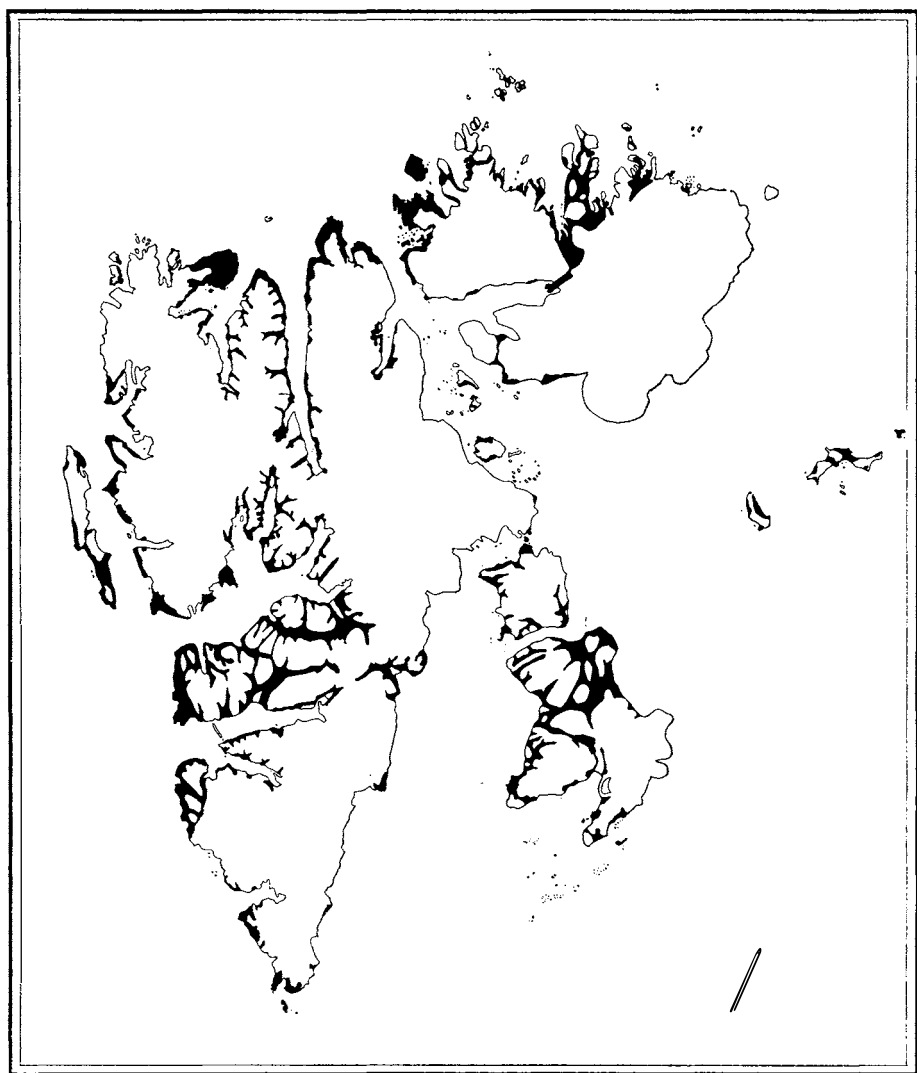
Beiteforhold.

På kartet fig. 2 er de områder som er tjenlig som beite, tegnet inn med svart. Beitelandet er tegnet inn etter kartmateriale og flyfoto fra Norsk Polarinstitut. Kartet er selvfølgelig ikke riktig i detalj da mindre områder ikke kommer med, og det i mange tilfelle ikke er godt å si hvor grensen mellom brukbart og ikke brukbart beiteland går. Det beiteland som er avsatt på kartet, utgjør ca. 8000 km², d.v.s. 13 % av Spitsbergens areal. Legger en noe til for småpartier og fjellområder med noe beite som ikke er tegnet inn, kommer en til at beiteland for reinen på Svalbard utgjør 15 % av arealet.

Reinen spiser om sommeren gress og andre planter av alle slag og sopp. Sopp finnes det forøvrig lite av, og den har ingen betydning som føde.

Reinlav er det overalt på Svalbard, men i så små mengder at det ikke har noen praktisk betydning som fôr. Vinterfôret er tørre eller frosne plantedeler som den sparker fram med framklovene under snø og is. Ved siden av dette søker reinen ivrig etter den svarte skorpelaven som gror på steinene.

Om vinteren må svalbardreinen alltid kjempe med snø og is. Det er helt normalt at det fra syd trenger fram varmluft, ofte med regn, og lager et islag på marken. Vinteren 1944/45 som dr. Dege målinger i tabell 1 er fra, var heller ikke noen spesiell god vinter for reinen. Det var gjennombrudd av varmluft med varmegrader både i oktober, november og februar (Dege, 1954). På mine tre overvintringer på Edgeøya og Halvmåneøya var forholdene like hver vinter. Først noe snø som etter en tid tinte og delvis gikk over

*Fig. 2. Området med reinbeite er tegnet med svart.
Det utgjør omlag 15 % av arealet.*

til is. Dette gjentok seg flere ganger. Høsten 1954 tegnet bra. Det var kaldt med 10—15 cm snø. Det var bare å børste den løse snøen bort, så kom en ned på bar mark. Merkelig nok oppsøkte mange av reinene likevel de avføykede rabber hvor det var svært sparsomt med vegetasjon. Så vidt jeg kunne se, søkte reinen etter de visne rester etter rausildre, *Saxifraga oppositifolia*. Men det er vanskelig å fastslå dette. Seinere på høsten kom det varmluft og tinte snøen til sørpe, som igjen gikk over til is. Det er helt normalt at det på hele Svalbard dannes islag over reinbeitene om vinteren.

På mine tre overvintringer holdt jeg stadig øye med reinen. Det ble ikke sett en eneste rein som led av sult. Spesielt la jeg merke til en reinflokk på 8—10 stykker som holdt til på sletten ut for Halvmånedalen på Negropynten i april 1951. Den 15. april skrev jeg i dagboken: «Reinen driver og beiter på samme plassen dag ut og dag inn. Det er merkelig de klarer å livberge seg.» Det var praktisk talt is over hele sletta. Men mat fikk de tak i. De sparket i isen og kom til vegetasjonen under, og gnaget av den svarte skorpelaven på steinene. Men hver gang jeg kom forbi, så de ivrig mot meg og kom nysgjerrig helt bort til meg. Dyrene viste ingen tegn på sult, tvert imot så de ut til å være i god kondisjon. Mat måtte de ha fått i seg, for ekskrementene kom villig ut.

Sommeren 1958 ble det av Norsk Polarinstituttets folk skutt en reinbukk på Biskayerhuken. Den ble skutt for å gjøre slutt på dens lidelser, da reinens høyre frambein sprikte ut i luften bakover. Den var skadd i skulderen. Skaden var gammel, minst ett år, bukken var iaktatt året før. Men reinen led visst ingen nød, for den var i godt hold. Den hadde klart å komme gjennom minst en vinter med bare ett frambein.

En finner ingen beretninger om at det er iaktatt utsultede, men levende rein på Svalbard. Det ble funnet tre døde rein med horn på Nordkapp på Nordaustlandet sommeren 1922. En antok at de var sultet ihjel om vinteren (Nøis, 1958). Fangstmann Bjørnnes fant i Colesbukta 1905 en død reinkalv som han antok var sultet ihjel (Ingstad, 1948). En må regne med at reven vil spise opp kadavrene ganske snart, så det kan være vanskelig å få opplysninger om rein som sulter ihjel. Svake individer, må en regne med, har vanskelig for å berge seg gjennom de hardeste vintrene.

Vandringer.

Reinen i sin alminnelighet foretar lange vandringer i løpet av året. Det som forårsaker disse vandringer, er at sommerbeitene og vinterbeitene ligger langt fra hverandre. Tjenlige kalveplasser og flukt fra insekter og varme spiller også en rolle. Svalbardreinen har ingen slike vanskeligheter, og vi finner reinen innen de samme områder hele tiden, men likevel ikke like tallrik i de samme områder hele året. Fra mine overvintringer ved Negropynten, Edgeøya, var det tydelig å merke at i sommertiden var det svært få rein å se. I oktober kom alltid flere rein trekkende, og de holdt seg i strøket til ut i mai—juni. Da trakk de mer inn i landet igjen. Enkelte rein kunne holde seg rundt hytta i ukevis, mens andre så en bare en gang. Vi kunne kjenne noen igjen på hornenes fasong, en rein hadde vi et godt merke på, fordi en skinnfille etter feiingen hang ved hornet. På Halvmåneøya merker en dette trekket godt. Reinen kommer ikke før isen er fast til land, og de siste trekker vekk i mai. Bare enkelte ganger er det observert rein på Halvmåneøya om sommeren. Den svømmer ofte til land etter en tid. Halvmånesundet er 5 km bredt med sterk strøm, men reinene svømmer over. Det samme gjelder for andre mindre øyer i de strøkene reinen holder til.

Et liknende trekk fortelles det om fra reinstrøkene ved Isfjorden. Her finnes de fleste rein inne i dalene om sommeren.

Enkelte steder, som ved Blåfjorden på Edgeøya, synes det som om reinen holder seg nær sjøen hele sommeren. Blåfjorden var tidligere regnet som en av de beste fangstplasser for rein på Svalbard.

Gunnar Holmsen (1911) skriver at på Svalbard foretar reinen lange vandringer. Han bygger dette på de mange reinspor som ble sett, da de første nordmenn kom til Kong Karls Land, mens Nathorst's ekspedisjon i 1898 ikke så et eneste dyr. Holmsen mener dyrene har vandret vekk. Men det er da, etter min mening, mer nærliggende å tro at fangstfolkene, som drev en intens reinjakt, allerede hadde skutt dem ut. Reinen på Svalbard i dag viser i allfall svært liten tendens til å streife bort fra området den holder til i.

Fiender.

Så vidt en vet, plages ikke svalbardreinen av insekter eller snyltere.

Det største rovdyr i arktis, isbjørnen, er ingen fare for reinen. På Edgeøya, hvor jeg overvintret, er det både rein og bjørn, men det ser ut som de omgås som de beste venner. Flere ganger har jeg sett rein gå og beite rundt en død bjørn. En gang så jeg en bjørn komme tuslende langs landkallen mot et selvskudd. En 20—30 meter unna beitet 6 rein. Reinene stoppet å beite en stund og betraktet bjørnen. Bjørnen strakte hals og været mot reinene, sto rolig en stund og glante seg rundt, og så tuslet den tilbake samme vei som den var kommet. Jeg lå hele tiden i god dekning langt unna, og hverken bjørnen eller reinene hadde teften av meg.

Ingen av de mange overvintreere jeg har spurt, har sett bjørn ta rein. Fangstmann H. Nøis forteller at en bjørn en gang hadde besøkt et lager av reinkjøtt i Sassendalen, men ikke rørt det. Han mener at bjørnen ikke spiser reinkjøtt uten at den er helt utsultet (Berset, 1953).

Dr. Dege forteller at han våren og sommeren 1945 ved Kapp Lovén så 4—5 reinskrotter som var meget oppskåret og delvis slitt fra hverandre, voldsommere enn reven kunne gjøre det. Spor av ville hunder var aldri blitt sett, så han antok det var isbjørnen som var drapsmannen. Bjørnespor var det mange av rundt de døde reinene, men det var det i hele området også. Dette kan tyde på at isbjørnen har vært på ferde, men etter min erfaring med isbjørn kan en likegodt tenke seg at bjørnen bare av nysgjerrighet har revet opp reinskrottene.

I enkelte strøk på Svalbard har forvillede hunder virkelig vært en fare for reinbestanden.

Den første beretning om hunder på Svalbard har vi fra den første overvintring i 1630. Åtte mann overvintret ufrivillig på sørsiden av Bellsund. Disse så i mai 1631 en rein og lot en av sine hunder løpe etter reinen, men den klarte ikke å nå den, hunden var blitt for fet (Chydenius, 1865). Dette tyder på at de brukte hunder til reinjakten.

Det fortelles at overvintrende russiske fangstmenn ved Sørkapp i 1818 eller 1819 skal ha sett polarulv (Keilhau, 1831). Det mest sannsynlige er at dette har vært forvillede hunder. Sikre observasjoner av ulv på Svalbard finnes ikke.

I 1873 kom det en forvillet hund til Nordenskiölds hus i Mosselbukta. Hunden var rømt fra de innefrosne norske fangstskuter på Svalbard det året (Kjellman, 1875).

Noen eldre beretninger om skade på reinen forårsaket av forvillede hunder har vi ikke, men en må gå ut fra at de har jaget rein, den eneste maten de kan få tak i på Svalbard.

Omkring 1920-årene fortelles det om forvillede hunder som jager rein. De holdt til mellom Isfjorden og Bellsund. Anleggenes hunder slet seg ofte, fartet vidt omkring og jaget rein. Hvor stor skade hundene utrettet i de årene, vet en ikke, men den var ganske stor må en tro, for W. Werenskiold (1923) skriver: «...det kan være at renen nu fordrives mere av bikkjer enn av folk.»

Den alvorligste hundeplogen som noen gang har vært på Svalbard, tok til i 1940 og varte til 1946. Da det har versert mange, tildels motstridende historier om villhundene i dette tidsrom, har jeg innhentet opplysninger av flere som har oppholdt seg på Svalbard i denne tiden. Jeg tror den nedenfor nevnte framstilling stemmer godt med de faktiske forhold.

Etterjulsvinteren 1940 forvillet det seg noen hunder fra russernes anlegg i Billefjorden. En hund ble skutt av fangstmann H. Nøis om høsten 1940. Minst to av disse hunder hadde i november 1940 tilhold i Sassendalen hvor de rev ihjel flere rein. Det ble drevet jakt på disse hunder uten resultat. Det fortelles at de skulle ha herjet voldsomt i reinflokkene i området mot Bellsund vinteren 1941. Dette er neppe tilfelle. Her forteller den kjente hundekjører Ludvig Sørensen at Sveagruva i dette tidsrom hadde sluppet opp for ammunisjon. To hundespenn kjørte hele tiden ammunisjon mellom Sveagruva og Longyearbyen, via Blåhuken og Reindalen. Det ble hverken sett hund eller hundespor her. På en tur fant de to døde rein. Det var to gamle individer som ikke var skutt eller hadde noen sår etter hundebitt. Sørensen mente de hadde dødd en naturlig død.

Svalbard ble evakuert av russere og nordmenn i august 1941.

I mai 1942 da den norske garnisonen kom til Svalbard, var det et stort antall hunder å se. Det var ikke hunder fra de norske anleggene, for alle hunder i Longyearbyen ble skutt, og alle 15 i Sveagruva ble tatt med.

Det har vært påstått at det skulle være etterkommere etter fangstmann Schønning Hansens to hunder. Han forliste i 1939 i Forlandsundet, antakelig under landgang på Forlandet. Det er derfor lite sannsynlig at noen av hans hunder fant veien helt til sydsiden av Isfjorden.

Tyskerne var på Svalbard fra 1941 til juni 1942, og noen mener det kan være hunder etter dem. Men det kan ikke være tilfelle da ville hunder allerede ble sett og noen skutt av de norske styrker før tyskerne forlot Svalbard i 1942.

Det må ansees som sikkert at disse villhunder er hunder som ble sluppet løs fra russernes anlegg i august 1941. Antallet ble anslått til mellom 20 og 30 stykker sommeren 1942. Da den norske garnisonen gikk i land i Barentsburg i mai 1942, ble det skutt 5 hunder som holdt til i et hus der, og flere rømte til fjells. En katt ble også sett. I 1942 holdt hundene seg stort sett i strøket fra Grønfjorden til Adventfjorden, men streifet også langt avgårde. En hund sluttet seg til garnisonens folk ved en hytte i Bellsund i mai 1942. Det ble skutt 13 hunder fra mai 1942 til høsten 1943 i området Grønfjorden til Adventfjorden. Hundene ble etterhvert meget skye og vanskelige å komme på hold. Høsten 1942 holdt det seg to flokker med 4—5 hunder i hver i Adventdalen. Under hytta i Brentpasset, overgangen mellom Adventdalen og Sassendalen, hadde en flokk hunder hatt tilhold i lengre tid. De ville hunder ble sett så sent som vinteren 1944—45 mellom Grønfjorden og Sassendalen, men etter 1946 mener en med sikkerhet at det ikke var noen hunder igjen her.

Den siste sikre opplysning om ville hunder er fra september 1945, og det er den eneste beretning om disse hunder utenfor Isfjordhalvøya. Dr. Dege forteller at da «Blåsel» lå for anker i Freemansundet, gjorde de et besøk i land på Edgeøya. De fant på et lite område 4 rein som var revet ihjel, og mange hundespor fortalte om hvem som var morderne. I 1945 ble Edgeøya besøkt av to skuter som hadde tillatelse til å skyte rein. Men hverken

av dem eller senere av andre, er det sett antydning til ville hunder på Edgeøya.

Reinbestanden ble utvilsomt sterkt beskattet av disse ville hunder fra 1940 til 1946. Hvor mange rein de tok livet av, er det selvfølgelig ikke mulig å vite, men ihjelrevet rein var alminnelig å se i terrenget. S. Richter mener han så minst 25 reinkadaver i Adventdalen høsten 1942. Schølberg Nilsen gikk en tur sommeren 1944 fra Sassendalen til Longyearbyen. Fra nederst i Sassendalen til forbi hytta i Brentpasset anslo han gamle og nye reinkadavre som var revet ihjel av hundene, til omkring 70. Han har aldri sett det verre på noe annet område. Hundene har operert på hele Isfjordhalvøya, og det er sett drepte rein helt øst til Storfjorden. Men de verste herjinger har foregått mellom Grønfjorden og Sassendalen. Langs Van Mijenfjorden, Kjellstrømdalen og over til Agardhbukta var det forholdsvis få ihjelrevne rein å se. Mange av de drepte reinene var svært lite spist på, enkelte var bare drept og så forlatt. Etter de beretninger som foreligger, må en regne med at minst 200 rein ble offer for hundene.

Som nevnt ble 13 hunder skutt fra 1942 til høsten 1943. Etterhvert ble det mindre og mindre å se til hundene. Ettersom reinen ble drept eller fordrevet fra strøket, har hundene søkt andre jaktmarker og spredd seg utover. Noen har klart å komme over til Edgeøya. Hundene har ikke formert seg ser det ut til, og det er aldri sett hvalper. Dette kan forklares ved at det bare har vært hanhunder som har forvillet seg. Dette mener hundekjører Ludvig Sørensen er den beste forklaring. Tisper er ikke særlig vel ansett i et hundespann, så det er alltid overveiende hanhunder i en hundegård på Svalbard. Men hundene kan ha spist opp hvalpene sine eller ikke klart å fø dem opp. Hvalper som ble født under kjøring i hundespann på den norsk-svensk-britiske ekspedisjon til Antarktisk, ble øyeblikkelig spist opp av de sultne hanhunder bak i spannet. Slipper sultne hanhunder til småhvalper, så blir de fort ekspedert. Et eksempel på at tisper kan få fram hvalper ute på Svalbard om vinteren, forteller Sørensen om. I 1920 kom en drektig tise til Longyearbyen fra Hjorthamn. Tispen grov en hule i en snøskavl, og her bar den inn rikelig med mat som det var lett å få tak i blant avfallet fra anlegget. Her holdt den til

i snøhulen sin som en bjørnebinne, til hvalpene var omlag tre måneder gamle. Da kom de fram i åpningen og freste mot alle som nærmet seg, så de måtte skytes. Hvis det er mat nok, kan altså tispene selv om vinteren på Svalbard få fram hvalpene sine.

På Svalbard-budsjettet 1945—46 ble det bevilget til avlivning av ville hunder kr. 41 000. Disse penger ble delt ut til fangstfolk og andre som skulle skyte hundene. Det er ikke kommet inn oppgaver over en eneste hund som ble skutt.

Hundene ble borte etterhvert. De kan ha dødd en naturlig død på grunn av høy alder, omkommet i drivis eller sultet ihjel fordi de har streifet til områder hvor det ikke har vært rein.

En hund ble skutt på Hotellneset ved Longyearbyen i 1950. Det antas å ha vært en hund som er blitt tatt med til Svalbard etter krigen.

Det ble sett to fremmede hunder ved Longyearbyen i 1956. Flere var ute for å skyte disse, men de ble ikke sett senere. Ingen ihjelrevet rein ble sett. Det var antakelig russernes hunder som var på tur på egen hånd.

Hundespor ble sett øverst på Nordenskiöldbreen sommeren 1958. Nordenskiöldbreen kommer østfra og når ned til havet lengst inne i Billefjorden. Samme sommer ble en hund tatt vare på av videnskapsmenn innerst i Billefjorden. Den var tam og må ha kommet fra russernes anlegg i Pyramiden.

Like viktig som det er å frede reinen, like viktig er det å forhindre trekkhundene i stadig å forville seg.

Reinfangst.

Noen år etter at Svalbard ble oppdaget i 1596, begynte hvalfangsten. Det var store mengder grønlandshval her, og fram til 1650 ble hvalfangsten drevet inne i fjordene. Etter denne tid ble fangsten for det meste drevet i åpen sjø. Fra 1750 avtok fangsten, men ble drevet helt fram til 1820. De fleste båter søkte inn i fjordene for å koke ut spekket, selv om de drev i åpen sjø. Det kunne ligge over 200 skuter her oppe om sommeren. Det er svært lite vi vet om hvalfangernes reinjakt. I «Purchas His Pilgrimes» (1906) beretter Jonas Poole, som besøkte Svalbard i 1610, om «great

store of Deere», og han skjød mange rein. Den neste beretning om reinjakt er fra 1629. En engelsk hvalfanger var om høsten på reinjakt i Isfjorden. Et fangstlag på 9 mann ble igjen da båten måtte rømme unna for is. Alle 9 omkom. Det samme hendte også året etter med 8 mann på reinjakt i Isfjorden. Disse berget seg gjennom vinteren.

Vi må gå ut fra at alle hvalfangerne, så sant de hadde anledning til det, drev reinjakt. Reinkjøttet ble sikkert godt mottatt. En må anta at et ganske stort antall rein ble skutt av hvalfangerne fram til 1820.

På slutten av hvalfangsttiden i årene mellom 1715 og 1720 begynte russiske fangstmenn å besøke Svalbard. De fanget aldri storhval, men la seg etter hvithval (kvitfisk), hvalross, sel, rev, bjørn og rein. Dessverre finnes det få opplysninger om russernes fangst. En fangstekspedisjon er likevel godt kjent. Det var 4 russere som i 1743 ble tvunget til å overvintre. De skjød 250 rein med pil og bue på de 6 årene de var der.

Reinkjøtt har sikkert vært en viktig del av provianten både for de russere som drev sommerfangst og de som overvintret. Til Russland ble det hjemført reinskinn, reintalg og røkede reintunger.

Det var aldri mange russiske fangstfolk på Svalbard. Men så vidt en vet, var det årlige ekspedisjoner gjennom hele den russiske fangstperiode, som varte til 1852. Russerne må i den tiden de var på Svalbard, ha skutt en masse rein.

Den første kjente norske fangsttur til Svalbard ble gjort i 1795. Ekspedisjonen overvintret og ble hentet hjem året etter med et godt resultat. Fra 1822 ble det alminnelig med norske overvintre og sommerturer til Svalbard. Det viktigste fangstobjekt fram til slutten av det 19de århundre var hvalross. Rein gikk inn som en viktig del av fangsten, og reinkjøtt, saltet reinkjøtt og talg ble ført til Norge.

Fra nå av har vi enkelte oppgaver over fangsten, og her skal nevnes noen reinprodukter som ble innført til Hammerfest i 1824—25—26 (Keilhau, 1831).

1824 — 151 reinskinn, 576 pund reintalg, 49 reinskrotter og 4 tønner saltet reinkjøtt (av 5 skuter).

1825 — 360 pund reinhorn (av 4 skuter).

1826 — 520 reinskinn, 1680 pund reintalg og 260 reinskrotter (av 8 skuter).

Fra 1873 til 1883 var det et rikt torskefiske ved Svalbard, og omkring 30 skuter deltok årlig. Disse båter drev reinfangst som binæring, og skortet det på fisk, ble reinen jaktet desto ivrigere. Hver av disse skuter regner en med tok 25 til 50 rein hver sommer (Wollebæk, 1926).

Fangstfolk fra Nord-Norge begynte fangst på kvithval (kvitfisk) i fjordene på Spitsbergen i 1866. Kvitfiskfangsten ble drevet med not i fjorder og vikar på Vest-Spitsbergen. Mens mannskapet ventet på kvitfiskflokkene, hadde de rikelig anledning til å fange rein. Særlig var det i Isfjorden og Bellsund at kvitfiskfangerne lå. Denne kombinerte fangsten ble drevet helt fram til 1925 da reinen ble fredet. Kvitfiskfangernes innhugg i reinflokkene var betydelige og sikkert større enn torskefiskernes.

De norske overvintretere har gjennom hele sin fangstperiode drevet med reinfangst. Først og fremst ble reinkjøttet brukt til proviant. Utrustningen var temmelig spartansk. Reinskinn og saltet reinkjøtt ble tatt med hjem til Norge og var en viktig inntektskilde for mange. I de beste reinområder kunne to overvintretere fram til år 1900 uten større vanskelighet fange 100 rein om året. Drev en jakten intenst, kunne utbyttet bli langt større. På overvintringen 1900—01 skjøt D. Nøis og fangstkameraten hans uten særlig intens jakt, knapt 100 rein. I 1905—06 ble resultatet 230 rein. I 1911—12 skjøt 6 mann 180 rein, men kunne tatt langt fler. Disse ble skutt i Isfjorden, særlig i Sassendalen. P. N. Furfjord som overvintret 1900—01 og jaktet i samme strøk som D. Nøis, fikk ca. 200 rein (Nøis, 1958). Overvintreterne begynte etter 1900 å bruke hunder. De kunne da jakte rein langt inne i dalene og frakte skrottene lettvent ned til fjorden med hundespenn. Om sommeren ble flatbunnede elvebåter av og til brukt i Sassendalen for å frakte reinkjøttet ned til sjøen.

Da utvinningen av kull begynte på Svalbard omkring 1900, ble reinbestanden beskattet av de selskaper som drev ut kull. Enkelte av selskapene regnet med at reinjakten skulle skaffe kjøtt til arbeiderne. Nøis (1958) skriver at vinteren 1906 lot lederen

for Spitsbergen Coal & Trading Co. Ltd., Mr. Muscamp, bygge en hytte for reinjegerne i Adventdalen. Senere ble det bygget flere. Reinjegere ble ansatt, og det ble brukt hester til transport av reinslakt i 1906 og 1907. I 1906 hadde Arctic Coal Co. drevet reinjakt i Colesbukta, så det ikke var et eneste dyr igjen i hele Colesdalen. Kullselskapene var som vi ser, også med på jakten i stor stil inntil det ikke var mer å fange i omegnen.

Av mange blir det i dag ofte framholdt at det var turistene som var skyld i reinens tilbakegang på Svalbard. Det er på ingen måte tilfelle, selv om de gjorde innhugg av og til. Det mest opprørende ved turistenes jakt var at ofte ble dyrene skutt uten at kjøtt eller skinn ble nyttet.

På Hotellneset ved Adventfjorden ble det startet et hotell i 1896 som var i drift i 4 år. Det ble besøkt av utlendinger og nordmenn. Turistene skjøt en del rein, særlig innover i Adventdalen. Men noe stort innhugg i bestanden har turistene fra dette hotellet ikke gjort. Det kunne være lange veier å gå fra hotellet før en traff rein, og den kunne være sky (Spitsbergen Gazette, 1897).

Verre er beretningene om andre turistishavsjakt. De besøkte Svalbard ombord på store turisdampere, lystjakter og ishavsskuter. Fra Norge ble det også arrangert jaktturet til Svalbard for turister. Reinen var et yndet vilt. Nedenfor er nevnt de turistjaktene som jeg har klart å finne fram til.

I 1859 ble det skutt 61 rein på en turistjakt fra en ishavsskute. Alt ble tatt vare på (Lamont, 1861).

I 1891 og 1892 ble over 100 rein skutt av turister i Colesbukta og Adventdalen. Mange av skrottene ble liggende unyttet tilbake (Barry, 1894).

I 1905 skjøt turistene fra «Isle De France» 40 rein i Sassendalen. De fleste skrottene ble liggende igjen (Nøis, 1958).

I 1906 skjøt en jaktekspedisjon fra Hamburg 70 rein (Conwentz, 1914).

Omkring 1910 ble over 100 rein drept i Sassendalen. Jakt-selskapet hadde leiet lapper med hunder til å jage reinen sammen i den nederste delen av dalen, så det ikke skulle bli så langt å gå for «jegerne» (Dege, 1951).

Hvor stor har beskatningen gjennom årene vært? Det finnes

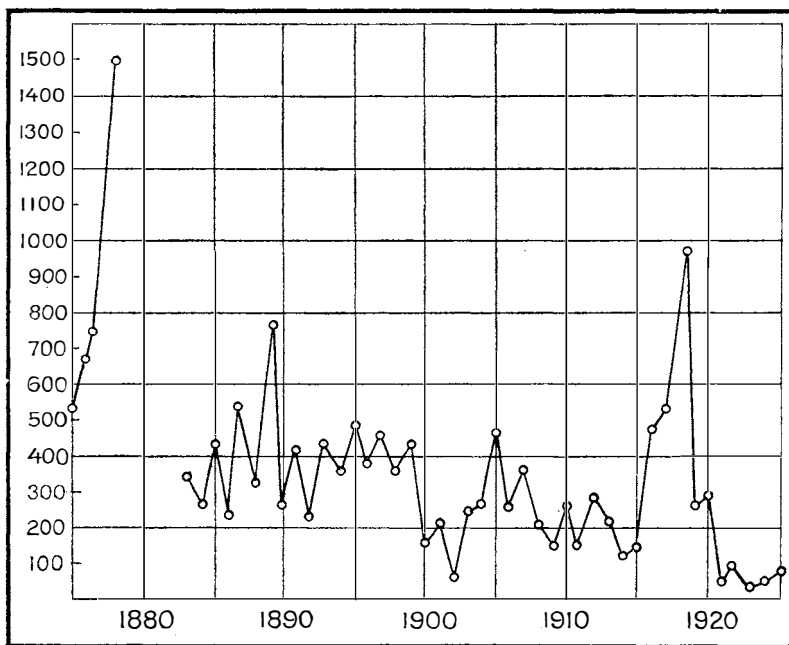

Fig. 3. Rein, skutt på Svalbard, innført til Nord-Norge i tiden 1875-1925.

dessverre ingen oppgaver over det, men i fig. 3 er det satt opp rein som er innført til Tromsø, Hammerfest og Vardø (Statistikk over Norges Fiskerier, Norsk Fiskeritidende, Wollebæk, 1926). Oppgave fra enkelte byer mangler for enkelte år. Fra 1907 er det oppgaver bare over rein innført til Tromsø.

Oppgavene er som sagt ikke fullstendige, og det er innført rein som ikke er kommet med i statistikken. Til de oppgitte tall kommer all rein som ble skutt, men ikke innført til Norge. Disse ble brukt til proviant på Svalbard ombord i fangst- og fiskebåter, og ved kullgruvene. Til slutt kommer rein skutt av turister. Så vidt jeg kan forstå, så er det bare A. E. Nordenskiöld (1880) som har forsøkt å beregne hvor mange rein det enkelte år har vært skutt på Svalbard. Han skriver: «Ensamt fångstfartygen från Tromsø hemförde år 1868 996, år 1869 975 och år 1870 837 renar. Då härtil kommer den mängd renar, som skjutes om våren och icke upptages ved beräkning af fångsten, och då man betänker,

att antalet fångstfartyg, som utrustas från Tromsø, är mindre än det, som utgår från Hammerfest, och att renskytte på Spetsbergen äfen idkas af fångstmän från andra städer äfvensom af turister, så måste man antaga, att minst tre tusen djur blifit fälda under hvar och ett af de nämnda åren. Först var renskyttet än mer gifvande, men sedan 1870 har det betydligt minskats.»

Norge overtok suvereniteten av Svalbard 14. august 1925, og reinen ble med en gang fredet for en periode av 10 år. Senere har fredningen blitt forlenget da bestanden ikke viste den ønskede økning. Det var kanskje ikke å vente at fredningen skulle bli respektert øyeblikkelig i et land som fra alle tider hadde vært et ingenmannsland. Det var uten tvil ulovlig jakt som hindret bestanden i raskere å komme på fote igjen.

Oxford-ekspedisjonen 1935/36 skjøt 10 rein på Nordaustlandet om våren da de slapp opp for mat på en sledetur (Glen, 1937).

Under siste krig fra evakueringen av Svalbard i august 1941 til krigens slutt, ble det av den norske garnisonen skutt 32 rein, noen av disse var skadet.

Tyskerne skjøt på Nordaustlandet 1944 og 1945 28 rein som alle ble målt (tabell 1). Om våren ble det skutt et par til, men disse ble ikke undersøkt.

I 1945 ble det fra Nord-Norge søkt om tillatelse til å skyte rein. Industridepartementet ga tillatelse, av forsyningsmessige grunner, til to skuter. M/S «Langfjell» med skipper G. Warmdal fikk tillatelse til å skyte 50 rein, som ble skutt på Blåfjorden på Edgeøya. M/S «Måsen» med skipper P. Langaune fikk tillatelse til å skyte 25 rein, som ble skutt på Edgeøya fra Kvalpynten til Freemansundet.

I 1949 ble det funnet hoder av 6 rein, forholdsvis nyskutte, ved to fangsthytter i Woodfjorden. Hodene ble tatt med til museet i København.

Etter 1945 er noen skuter blitt tatt i Norge for å ha forsøkt å innføre reinkjøtt fra Svalbard. Det har ikke vært mulig å få oversikt over alle tilfellene da det ikke finnes noen sentral instans for slike saker. Tromsø Politikammer opplyser at en skute i 1951 ble tatt for å forsøke å innføre ca. 30 rein. I 1957 ble en skute tatt med 20 tønner saltet reinkjøtt, d.v.s. omlag 50 rein.

Sommeren 1958 ble det skutt to skadede rein, en av Norsk Polarinstituttets folk på Biskayerhuken, og en av sysselmannen i Adventdalen.

Bestanden, dens størrelse og utbredelse.

Reinen var utbredt over hele Spitsbergen da øygruppen ble oppdaget. Fig. 2 gir et godt bilde over hvor stor utbredelsen har vært. Rein er blitt observert, eller det er funnet reinhorn overalt hvor det er tegnet inn beiteland. Bestanden var stor. Høyst sannsynlig så stor som vinterbeitene kunne tåle. Vintre med mer enn vanlig isdekte beiter har nok år om annet redusert bestanden en del. Bestanden har så de følgende år tatt seg opp igjen. Sommeren, selv om den er arktisk, har alltid hatt vegetasjon nok til beite.

Jonas Poole forteller, som tidligere nevnt, om «great store of Deere» da han besøkte Svalbard i 1610. Poole oppholdt seg en tid i Kongsfjorden hvor han skjøt mange rein. Han kalte Kongsfjorden for «Deeresound» — Reinfjorden. Poole har også gitt Hornsund navnet etter et stort reinhorn han fant der i 1610, men rein så de ikke på deres korte besøk der. Etter besøket i Hornsund seilte Poole til Prins Karls Forland hvor han skjøt 3 rein.

Av de beretninger og fangstopp-gaver som foreligger, framgår det at reinen ikke har vært like tallrik overalt på Svalbard. Prins Karls Forland, Hornsund med landet sydover, synes å ha hatt en sparsom bestand av rein.

I Hornsund og landet sønnenfor var reinen utryddet før 1820-årene (Keilhau, 1831).

Merkelig nok nevner Keilhau at det på Amsterdamøya fantes rein i 1828. I 1861 var det ingen rein på øyene og landet rundt Smeerenburgfjorden (Chydenius, 1865). Jeg er tilbøyelig til å tro at reinen på Amsterdamøya i 1828 må være innvandret der etter hvalfangsttiden. For beitelandet på øyene er lite, og hvalfangerne var mange, så det er ikke sannsynlig at noen rein skal ha overlevet hvalfangsttiden i det 17. århundre.

Landet rundt Kongsfjorden og Krossfjorden som etter Jonas Pooles beretninger eiet en solid reinstamme i 1610, hadde fremdeles rein i 1837, men i 1861 var området utfanget (Clydenius, 1865).

Landet her er meget avsondret fra andre reinområder, og stammen har ikke fått tilsig av ny rein.

Landet rundt Liefdefjorden har fremdeles en stamme, se fig. 4. Innerst i og øst for Woodfjorden er det nå ikke rein.

I Wijdefjorden har det vært en særlig stor stamme. De beste beiteområder er innerst og langs vestsiden av fjorden. Den siste storfangst ble tatt her så sent som i 1921. En skøyte fanget da 165 rein (Berset, 1953), etter andre opplysninger 150 rein (Oxås, 1955). Reinstammen her fikk da sin siste alvorlige knekk. Overvintrere her i 1924—25 fanget ikke fler enn 13 rein (Wollebæk, 1926). De siste ble skutt etter fredningen i 1925. Det siste som er sett av rein her, er reinspor i 1936. Etter krigen, 1945 til 1958, har norske og utenlandske vitenskapsmenn besøkt områdene rundt Wijdefjorden på kryss og tvers, men det finnes ikke rein der nå lenger.

Landet mellom Mosselbukta og Hinlopenstredet har hatt en stamme rein til noe etter 1870-årene. Det er dårlig beite på Verlegenuken, og beitelandet i Sorgfjorden er lite. Nordenskiölds ekspedisjon så bare to rein her under hele overvintringen i Mosselbukta 1872—73 (Kjellman, 1875).

I Lomfjorden ble det skutt rein i 1861, og da var det fremdeles en bestand der (Chydenius, 1865). Terrenget er veldig isolert med breer og fjellområder rundt det hele. Bestanden holdt neppe stand til 1900.

Rundt Van Keulenfjorden og sør for Bellsund er det rike beiteområder. Det var utfanget der før 1920, antakelig før år 1900. Skipper Langaune som har hatt tilhold med kvitfisknot i Van Keulenfjorden fra før 1920-årene, så første rein her i 1946. Etter denne tid har det vært observert rein ofte. Sist i 1958, da 8 rein ble sett. Merkelig nok var det ingen å se sommeren 1954 da Norsk Polarinstituttets folk fartet i hele området. Reinen holder seg her om vinteren også, for sysselmannen så to rein her i mars 1958. Dette er en spredning til nytt beiteland, og det er å håpe at reinen får leve i fred her.

Nord for Isfjorden har det vært en solid stamme av rein. Beitelandet, som fig. 2 viser, er her oppdelt og lite sammenlignet med sydsiden av fjorden. De eneste områder som er vanskelige

å komme til, er innerst i Ekmanfjorden og Dicksonfjorden hvor det er grunt. Her har reinen hatt et lite fristed og ikke blitt så meget etterstrebt. Det var enkelte rein her i området til etter at reinen ble fredet i 1925. I 1924/25 ble det skutt 7 rein på Kapp Thordsenhalvøya (Wollebæk, 1926). Reinen ble sannsynligvis borte de første årene etter fredningen ble innført. I 1950 ble det av Liestøl observert 7 rein i en flokk nord for Ekmanfjorden. Høyst sannsynlig har disse reinene nylig innvandret, for det er ikke sett rein her på årtier. Etter 1950 er ikke området nord for Ekmanfjorden blitt besøkt, så det er ikke mulig å si om reinen fremdeles er å finne der. Det er meget gode beiter, så det er å håpe at de slår seg ned der.

Det største og mest sammenhengende beiteland på Vestspitsbergen finnes mellom Isfjorden og Van Mijenfjorden og helt øst til Storfjorden ved Agardhbukta. Her har uten tvil vært den største bestand av rein på hele Svalbard. Bestanden må ha vært på mange tusen dyr til å begynne med. Området er blitt voldsomt beskattet fra den aller første tid, men bestanden holdt seg stor til slutten av det 19de århundre, da den intense jakt begynte. De siste årene før 1925 var reinbestanden faretruende lav, og det var ikke mange igjen. Området mellom Isfjorden, Van Mijenfjorden, Kjellstrømdalen og Agardhbukta ble sommeren 1925 krysset i alle retninger av fire topografiske og to geologiske partier fra den norske ekspedisjon. I Conwaydalen (Reindalen) ble det ikke sett et eneste dyr, i den øverste delen av De Geerdalen var det 7 rein, i den øvre del av Adventdalen og Brentpasset 14, og ytterst i Lundestrømdalen 2 (Wollebæk, 1926). Bestanden var i dette området i 1925 neppe mer enn 100 dyr. Ved fredningen fikk bestanden mere ro, og antallet tiltok jevnt fram til 1939. Vinteren 1938 anslo H. Nøis antallet til ca. 80 rein med fast tilhold i Sassendalen (Dege, 1951). Hundekjører Ludvig Sørensen som i 1938 og 1939 kjørte turen mellom Sveagruva og Longyearbyen med hundespenn hele vinteren, forteller at han flere ganger på disse turene talte 75 rein. Turen gikk da langs fjorden til Blåhuken, opp Reindalen og over til Adventdalen. Dette viser at bestanden her tok seg meget godt opp under fredningen, og anslagsvis må det i området i 1940 ha vært 400 til 500 rein.

Så kom krigstiden med de forvillede hunder som herjet i strøket. Som før fortalt har hundenes herjinger vært voldsomme, og bestanden i 1945 var igjen nede på et lavmål, men likevel ikke så langt nede som i 1925. Etterat hundene ble borte, har reinen igjen fått ro, og bestanden har muligheter for å ta seg opp igjen.

Reinen på Nordaustlandet har nydt godt av den beskyttelsen den har hatt i drivisen. Før motorskutenes tid var antagelig reinjakten her tilfeldig og hadde kort sesong. Det har vært rein overalt hvor det er beiteland, selv på Sjuøyene ble det i 1873 skutt en rein og sett mange spor (Kjellman, 1875). Senere har fangstskutene skutt tildels mange rein og ryddet den ut i enkelte distrikter.

Barentsøya har tidligere hatt en stor bestand av rein. Skipper Jens Olsen som har besøkt disse trakter i en menneskealder, forteller at han ikke har sett rein her siden omkring år 1900. Fangstmann H. Rudi så endel rein på Barentsøya inn mot Freemanundet for ca. 35 år siden. Antakelig er øya blitt utfanget straks før eller straks etter fredningen i 1925.

Edgeøya har alltid hatt en stor og solid bestand av rein. Edgeøya har store beiteland som går langt inn over land. Dette sammen med at det flere steder er svært grunt langs land, har gjort at det her har vært områder på øya hvor jegerne vanskelig har kommet til.

På Kong Karls Land har det vært observert rein, og en liten stamme har hatt tilhold her. Øyene ble i 1872 besøkt av norske fangstfolk. Det ble da skutt en usedvanlig fet rein, selv etter Svalbard-forhold. Det ble sett tallrike spor av rein (Kjellman, 1875). I 1889 ble det skutt rein her. Nathorsts ekspedisjon i 1898 så ingen rein. Den var da allerede utfanget.

Reinen på Svalbard finnes i dag (1958) i fire adskilte områder (se fig. 4), og det ser ut som om reinen ikke har noen trang til å søke ut over det område hvor den holder til. Freemansundet fryser til for en kortere tid de fleste år, men likevel går ingen rein over til Barentsøya. Hinlopenstredet er en naturlig grense som ikke reinen på Nordaustlandet klarer å forsere. Stredet fryser ikke til om vinteren nå lenger.

Reinen på Nordaustlandet finnes nå ikke øst for Duvefjorden (Dege, 1954), og den Svenske Nordaustland-ekspedisjonen 1957/58 observerte aldri rein på sydsiden av Murchinsonfjorden. Etter alle

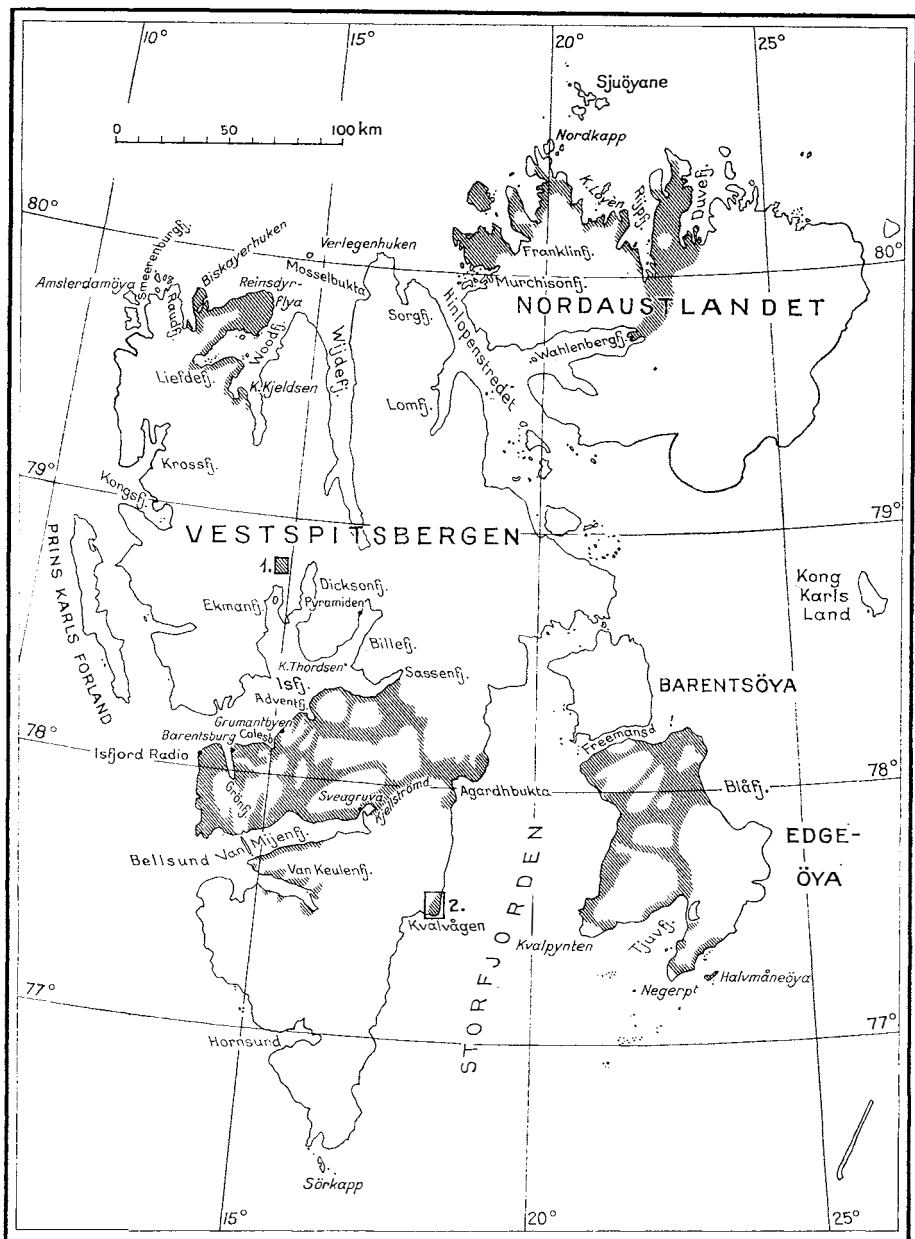

Fig. 4. De skraverte områder viser hvor reinen i dag finnes på Svalbard. I området nord for Ekmanfjorden, merket med 1, ble det i 1950 sett 7 rein og nord for Kvalvågen, merket 2, ble det i 1957 sett 3 rein. En vet ikke om det i dag finnes rein der.

kilder er reinen mest tallrik i området rundt det innerste av Rijpfjorden og det isfrie land mellom Rijpfjorden og Wahlenbergfjorden. Bestandens størrelse ble anslått av Oxfordekspedisjonen 1935/36 til ca. 300 stk. på hele Nordaustlandet (Glenn, 1937). Dr. Dege anslår bestanden i 1945 til mellom 600 og 700 dyr (Dege, 1954).

Etter opplysninger fra den Svenske Nordaustland-ekspedisjonen skal det på Storsteinhalvøya, landet mellom Murchinsonfjorden og Franklinfjorden, være maksimum 50 rein. Bestanden mellom Franklinfjorden og Rijpfjorden synes å være liten. T. Winsnes som sommeren 1956 besøkte området mellom Wahlenbergfjorden og Rijpfjorden, anslår antallet av rein der til 150. Etter de opplysninger jeg har fått, anslår jeg den nåværende størrelse på Nordaustlandet til å være mellom 300 og 400 rein.

Reinen i Woodfjordområdet holder seg mest rundt Liefdefjorden og Reinsdyrflya. Halvøya aust for Raudefjorden har bare enkelte streifere av rein. Et parti fra Norsk Polarinstittutt som lå her somrene 1957 og 1958, så bare en hver sommer. Sør for en liten bre som går ut i sjøen omlag 5 km sør for Kapp Kjeldsen, er ikke rein observert etter krigen. Fangstmann H. Borch som er svært godt kjent i dette området etter besøk i flere år, anslår bestandens størrelse sommeren 1958 til 300 rein. Dette stemmer noenlunde bra med de andre oppgaver, men er kanskje i høyeste laget. Men mellom 200 og 300 stykker er det sikkert.

På kartet fig. 4 er det avmerket et område nord for Ekmanfjorden. Her ble det som før nevnt, sett 7 rein i 1950. Om det fremdeles er rein der, vites ikke da området ikke har vært besøkt siden. Tromsø Museums ekspedisjon 1958 besøkte de ytre områder av fjorden, men så her ingen ting til dyrene.

Likeledes er det på kartet fig. 4 avmerket et område nord for Kvalvågen. Her ble i 1947 sett 3 rein. Om det fremdeles er rein her, vet jeg ikke, da jeg ikke har hatt kontakt med noen som har vært her. Det er vel stor mulighet for at det er de ville hundene som har jaget reinene hit ned.

Bestanden på Isfjordhalvøya og over til Aghardbukta synes å være mest tallrik i Sassendalen, nå som før. Ellers finnes reinen meget sparsomt over det hele. Etter observasjoner de to siste

årene synes bestanden nå å være på omlag 200 dyr, neppe stort over dette.

Reinen som holder til på sørsiden av Van Mijenfjorden og Van Keulenfjorden, hører naturlig med til bestanden på Isfjordhalvøya. Isen om vinteren på disse to fjorder binder det hele sammen til ett område. Bestanden er liten, i alle tilfelle ikke over 25 rein.

Om ikke de ville hunder hadde herjet under siste krig, hadde Isfjordhalvøya sannsynligvis i dag hatt den største reinstammen på Svalbard.

Edgeøya har nå den største reinstammen. Dessverre har aldri noen ekspedisjon vært i det indre av øya, og det finnes ingen opplysninger derfra. Skipperne Jens Olsen og Ingvald Wahl (personlige meddelelser) anslår bestanden til et par tusen dyr på hele øya. Men detter er altfor høyt, etter min mening. Etter mine tre overvintringer her kan jeg si at det på hele området øst for en linje Tjuvfjorden til det sydligste av Blåfjorden om sommeren bare finnes enkelte spredte dyr, maksimum 30 stykker. Vestsiden av Tjuvfjorden har lite beiteland og ikke mange reinene. Reinen finnes derfor om sommeren fra Kvalpynten nordover til Freeman-sundet og rundt til Blåfjorden. Beregningen av bestandens størrelse her er usikker på grunn av manglende observasjoner. Fangstmann Per Langaune som var med på reinjakten i 1945 og som senere har besøkt Edgeøya flere ganger, mener bestemt at det er ferre rein her i dag enn i 1945. Jeg antar bestanden er 500—600 rein, maksimum 800 stykker.

Svalbardreinenens framtid.

Fredningen i 1925 kom sent, men likevel tidsnok til å redde denne særpregede reinrase fra utryddelse. Fra totalfredningens begynnelse til i dag har antallet av rein på Svalbard øket. Minst har bedringen vært på Isfjordhalvøya på grunn av tilbakegangen under krigen 1940/45. Et nytt område rundt Van Keulenfjorden er tatt i besittelse. Dette var tomt for rein lenge før fredningen tok til. Til gjengjeld er landet på nordsiden av Isfjorden og landet rundt Wijdefjorden, som i 1925 fremdeles hadde noen rein, blitt

utfanget. Så utbredelsesområdet etter fredningen har avtatt noe.

Det er noen av de som har observert rein, som har gitt meg opplysninger om antallet av kalver i flokkene. T. Winsnes fant opptil 25 % kalver i mange av flokkene som han så mellom Wahlenbergfjorden og Rijpfjorden på Nordaustlandet i 1956. H. Borck forteller om mange kalver i de flokkene han observerte i 1958 i Liefdefjorden.

Svalbardreinen i dag trives og formerer seg godt overalt hvor den holder til, ser det ut for. Beite er det meget av overalt, selv Nordaustlandet med sin karrige vegetasjon har rikelig beite til mange flere rein. Områder med det beste beiteland, som Barentsøya og Wijdefjorden, har ligget tomme i snart en menneskealder, Kongsfjordområdet omlag 100 år.

Historien om svalbardreinen er et av de mange eksempler på at det er forholdsvis lett å desimere en stor og rik bestand av et pattedyr, mens det er langt vanskeligere å få bestanden på fote igjen. Om svalbardreinen fikk være i fred, tror jeg det ikke ville være så langt til den tid da en fornuftig jakt kunne innføres. Bli en reinstamme effektivt beskyttet ved fredning, er det flere eksempler på at den tar seg hurtig opp. Det beste eksempel til sammenlikning med svalbardreinen er reinen på Sør Georgia. Hvalfangstpioneren C. A. Larsen innførte 9 simler og 2 bukker til Barfhalvøya i 1909. I 1928 var stammen på mellom 400 og 500 dyr, enda 150—200 rein var tillatt skutt. Reinene ble talt i 1958, og det var da ca. 4000 stykker. Denne stammen har ingen forbindelse med en annen reinstamme på Sør Georgia som er blitt innført i Strømnes Bay. I 1911 ble 4 rein satt ut her. Etter at de hadde formert seg til 20 stykker, ble alle tatt av et snøras. Så ble det igjen i 1925 satt ut 4 simler og 3 bukker, og i 1958 var antallet øket til 100—200 dyr (Bonner, 1958). Disse to stammer lever isolert på to små områder av den 180 km lange øya. Reinen er effektivt beskyttet av Wild Life Protection Ordinance of the Falklands Islands, og konsesjoner må skrives ut for hver gang det skal drives jakt.

Ulovlig jakt på Svalbard har utvilsomt hindret reinstammens vekst. Klarer en å komme tyvjakten til livs, taler alt for at bestanden på Svalbard vil ta seg raskt opp.

Summary.

Even the first visitors of Svalbard, discovered in 1956, could tell about great store of reindeer on the islands. The Svalbard reindeer, *Rangifer tarandus spitsbergensis*, is a small type of reindeer. It puts on a heavy layer of fat in the summer season, and it loses this fat during the long-lasting Arctic winter. The areas of reindeer pastures cover 15 % of the total areas of the islands (fig. 2).

The reindeer were hard persued already from the first time, and they were in danger of being completely rooted out at the time when the Norwegians took over Svalbard in 1925. The reindeer were preserved as early as 1925, and have been so ever since. It has not been easy to control the preservation on the islands, owing to the great distances. Unfortunately, some illegal hunting has been carried out.

Dogs left behind by the Russians when their coal mines were evacuated in August 1941, grew wild, and they killed many reindeer, at least 200. These wild dogs, 20—30, operated in the territory between Isfjorden and Van Mijenfjorden. Thirteen dogs were shot in 1942 and 1943. The rest of them died after some time, and probably, all dogs were gone after 1946.

To-day, in 1958, the Svalbard reindeer live in four different territories, and the four groups have no intercourse. The hatching on fig. 4 shows where the reindeer live. The numbers of reindeer are computed at: On Nordaustlandet 300—400 reindeer, in the territory round Liefdefjorden and on Reinsdyrflya 200—300, in the territory between Isfjorden and Van Mijenfjorden about 200, and on the Edgeøya 500—600.

From 1925 and to this day there has been some increase of the reindeer stock. The least increase has been in the territory between Isfjorden and Van Mijenfjorden, owing to the wild dogs during the war 1940—45. In 1925 there were only about 100 reindeer here, in 1940 the stock had increased to 400—500, but to-day there are only about 200 reindeer left, due to the wild dogs.

After 1925 the domain of the reindeer extension has diminished. Some reindeer lived in the territory round Wijdefjorden and the north side of Isfjorden a few years after 1925, but they are now

rooted out. In return the reindeer have, after 1946, extended to the territory round Van Keulenfjorden, where the reindeer long before the preservation in 1925, had been rooted out.

Litteratur.

- Andersén, C. H.: Om Spetsbergenrenen, *Cervus tarandus forma spetsbergensis*. Vet. Ak. Øfvers. Årg. 19, 1862. Stockholm 1863.
- Barry von Ritter, Richard: Zwei fahrten in das nördliche Eismeer und Spitzbergen und Novaja Zemlja. Pola 1894.
- Berset, Odd: Hilmar Nøis, Storjegeren fra Svalbard. Oslo 1953.
- Bonner, W. Nigel: The introduced Reindeer of South Georgia. Falkland Islanda Dependencies Survey, Scientific reports, No. 22, London 1958.
- Bruce, Williams S. and William Eagle Clarke: The Mammalia and Birds of Franz Josef Land. Proc. Roy. Phys. Soc. Edinburgh. Vol. XIV, 502—521. Edinburgh 1899.
- Chydenius, K.: Svenska expeditionen til Spetsbergen år 1861 under ledning af Otto Torell. Ur deltagarnas anteckningar och andra handlingar skildrad. Stockholm 1865.
- Conwentz, H.: Beitrage zur Naturdenkmalpflege. Band IV, Heft 2, Berlin 1914.
- Dege, Wilhelm: Im Vorfeld des Nordpols. Freiburg 1951.
- Dege, Wilhelm: Wettertrupp Haudegen. Wiesbaden 1954.
- Glen, A. R., assisted by Croft, N. A. C.: Under the Pole Star; The Oxford Univ. Arctic Expedition, 1935—36. London 1937.
- Hoel, Adolf: Hvorfra er Spitsbergenrenen kommet? Naturen, Årg. 40, Bergen 1916.
- Holmsen, G.: Spitsbergens natur og historie. Kristiania 1911.
- Ingstad, H.: Landet med de kalde kyster. Oslo 1948.
- Keilhau, B. M.: Reize i Øst og Vest Finmarken samt til Beeren Eiland og Spitsbergen i Aarene 1827 og 1828. Christiania 1831.
- Kjellman, F. R.: Svenska polarexpeditionen år 1872—1873 under ledning af A. E. Nordenskiöld. Stockholm 1875.
- Lamont, J.: Seasons with the Sea-Horses. London 1861.
- Nathorst, A. G.: Twå somrar i Norra Ishafvet. 1. Stockholm 1900.
- Nordenskiöld, A. E.: Vegas färd kring Asien och Europa. B. 1. Stockholm 1880.

- Norges Dyreliv. J. W. Capppелens Forlag. Oslo 1947.
- Norsk Fiskeritidende 1884—1914.
- Nøis, D.: Villreinen på Svalbard. Polarboken 1958. 45—47. Oslo 1958.
- Oxaas, A.: Svalbard var min verden. Oslo 1955.
- Parry, W. E.: Narrative of an attempt to reach the North Pole. London 1828.
- Purchas His Pilgrimes. Vol. XIV. Glasgow 1906.
- Spitsbergen Gazette, 1ste aarg. 1897, redigert fra Spitsbergen av overlærer Carl Christensen, Tromsø.
- Statistikk over Norges Fiskerier 1877—1880.
- Staxrud, A. und Wegener, K.: Die Expeditionen zur rettung von Schröder-Stranz und seinen Begleitern. Berlin 1914.
- Sørensen, L. N.: Henry Rudi, Isbjørnkongen. Oslo 1958.
- Werenskiold, W.: Fra Spitsbergen. Kristiania 1923.
- Wollebæk, A.: The spitsbergen reindeer. Det Norske Videnskaps-Akademi i Oslo. Bind 1, nr. 4. Oslo 1926.

Supplement.

In August 1959 professor dr. J. Budel visited the southern territories of Barentsøya, from Duckwitzglacier to Freemanglacier. 150 reindeer were observed.

This is a gratifying and surprising observation. As I have mentioned before, none of the sealers that I have contacted, have seen reindeer here for the last years. It is not possible that so many reindeer should not have been seen by the sealers through many years. Therefore, in my opinion, it is most likely that these reindeer have immigrated from Edgeøya over the ice on Freeman-sundet during recent years. The winter 1958—59 was hard with ice covering the pastures.

The south-east and north-west of Barentsøya where there are godd pastures, were not visited, so it is not known whether the reindeer have come there.

MEDDELELSER

Meddelelser 1—50, see numbers of Meddelelser previous to number 81.

- Nr. 51. OSTERMANN, H., *Bidrag til Grønlands beskrivelse, forfattet av nordmenn før 1814.* 1942. Kr. 7,60.
- ” 52. OSTERMANN, H., *Avhandlingler om Grønland 1799—1801.* 1942. Kr. 6,40.
- ” 53. ORVIN, ANDERS K., *Hvordan opstår jordbunnsis? — Særtr. av Norsk Geogr. Tidsskr., b. 8, h. 8, 1941.* Kr. 1,00.
- ” 54. STRAND, ANDR., *Die Käferfauna von Svalbard.* — Særtr. av Norsk Entomol. Tidsskr., b. 6, h. 2-3. 1942. Kr. 1,00.
- ” 55. ORVIN, ANDERS K., *Om dannelse av strukturmark.* — Særtr av Norsk Geogr. Tidsskr., b. 9, h. 3, 1942. Kr. 1,00.
- ” 56. TORNØE, J. KR., *Lysstreif over Noregsveldets historie. I.* 1944. Kr. 9,00.
- ” 57. ORVIN, ANDERS K., *Litt om kilder på Svalbard.* Særtr. av Norsk Geogr. Tidsskr., b. 10, h. 1, 1944. Kr. 1,60.
- ” 58. OSTERMANN, H., *Dagbøker av nordmenn på Grønland før 1814. 2.* 1944. Kr. 5,80.
- ” 59. OSTERMANN, H., *Dagbøker av nordmenn på Grønland før 1814. 3.* 1944. Kr. 1,60.
- ” 60. AAGAARD, BJARNE, *Antarktis 1502—1944.* 1944. Kr. 12,00.
- ” 61. AAGAARD, BJARNE, *Den gamle hvalfangst.* 1944. Kr. 1,60.
- ” 62. AAGAARD, BJARNE, *Oppdagelser i Sydishavet fra middelalderen til Sydpolens erobring.* 1946. Kr. 5,00.
- ” 63. DAHL, EILIF og EMIL HADAC, *Et bidrag til Spitsbergens flora.* 1946. Kr. 1,00.
- ” 64. OSTERMANN, H., *Skrivelser angaaende Mathis lochimsens Grønlands-Ekspedition.* 1946. Kr. 1,50.
- ” 65. AASGAARD, GUNNAR, *Svalbard under og etter verdenskrigen.* 1946. Kr. 1,00.
- ” 66. RICHTER, SØREN, *Jan Mayen i krigsårene.* 1946. Kr. 1,50.
- ” 67. LYNGAAS, REIDAR, *Oppføringen av Isfjord radio, automatiske radiofyrr og fyrbelysning på Svalbard 1946.* — Særtr. av Norsk Geogr. Tidsskr. b. 11, h. 5—6, 1947. Kr. 1,00.
- ” 68. LUNCKE, BERNHARD, *Norges Svalbard- og Ishavs-undersøkelsers kartarbeider og anvendelsen av skrå-fotogrammer tatt fra fly.* — Særtrykk av Tidsskrift for Det norske Utskiifningsvesen Nr. 4, 1949, 19. binds 7. hefte. Kr. 1,00.
- ” 69. HOEL, ADOLF, *Norsk ishavsfangst. En fortegnelse over litteratur.* 1952. Kr. 2,50.
- ” 70. HAGEN, ASBJØRN, *Plants collected in Vestspitsbergen in the Summer of 1933.* 1952. Kr. 2,00.
- ” 71. FEYLLING-HANSEN, ROLF W., *Conglomerates Formed in Situ on the Gipsbuk Coastal Plain, Vestspitsbergen.* 1952. Kr. 2,50.
- ” 72. OMDAL, KIRSTEN, *Drivisen ved Svalbard 1924—1939.* 1952. Kr. 2,50.
- ” 73. HEINTZ, A., *Noen iakttagelser over isbreenes tilbakegang i Hornsund, V. Spitsbergen.* 1953. Kr. 3,50.
- ” 74. ROOTS, E. F., *Preliminary Note on the Geology of Western Dronning Maud Land.* 1953. Kr. 2,00.
- ” 75. SVERDRUP, H. U., *The Currents off the Coast of Queen Maud Land.* 1953. Kr. 1,00.

- Nr. 76. HOEL, A., *Flateinnholdet av breer og snøfonner i Norge*. 1953. Kr. 1,50.
„ 77. FEYLING-HANSEN, ROLF W., *De gamle trunkokerier på Vestspitsbergens nordvesthjørne og den formodede senkning av landet i ny tid*. — Særtr. av Norsk Geografisk Tidsskrift, b. XIV, Hefte 5—6, 1954. Kr. 2,00.
„ 78. ROER, NILS, *Landmålerliv i Dronning Maud Land*. — Særtr. av Norsk Tidsskrift for Jordskifte og Landmåling nr. 3. 1953. Kr. 2,00.
„ 79. MANUM, SVEIN, *Pollen og sporer i tertiære kull fra Vestspitsbergen*. Særtr. av »Blyttia«, bind XII, 1954. Kr. 2,00.
„ 80. THORSHAUG, K., AND ROSTED, A. FR., *Researches into the Prevalence of Trichinosis in Animals in Arctic and Antarctic Waters*. — Særtrykk av Nord. Vet.-Med. 1956, B. 8, Nr. 2. Kr. 1,50.
„ 81. LIESTØL, OLAV, *Glacier Dammed Lakes in Norway*. Særtr. av Norsk Geogr. Tidsskr. b. XV, h. 3—4, 1956. Kr. 2,00.
„ 82. FJELDSTAD, J. E., *Harald Ulrik Sverdrup*. S. RICHTER, H. U. *Sverdrups forfatterskap*. Særtr. av Norsk Geografisk Tidsskrift, b. XVI, 1957—58, h. 1—8. Kr. 2,50.
„ 83. LØNØ, ODD, *Reinen på Svalbard*. — Særtrykk av Fauna Nr. 2, 1959. Kr. 2,00.